

LE-1989-86

INSTANS:	Eidsivating lagmannsrett - Kjennelse.
DATO:	1989-11-08
DOKNR/PUBLISERT:	LE-1989-86
STIKKORD:	Twistemålsloven § 274 og § 29.
SAMMENDRAG:	Saken gjelder krav om erstatning i forbindelse med omsetning av diamanter fra selskapet Diamanthuset A/S, senere kalt DH Investia A/S. Samtlige saksøkere har plassert penger i DH Investia A/S og mottatt diamanter fra selskapet, og de krever erstatning for tap de hevder å være påført fordi diamantene ikke hadde den verdi saksøkerne var blitt forespeilet.
SAKSGANG:	Kjennelse av 8. november 1989 i kjæremålssak LE-1989-86 nr. 86/89, hl.nr 288/89.
PARTER:	Kjærende parter: Hans Rustad, Jacob Høst, Nils Søvik, Osvald Olsen, Einar Andreassen, Terje Gran, Torleif Lind, Leif Knapskog, Arne Hylen, Sverre Holum, Steve Hatchek, Lars Bergset, Dagmar Moen, Hanne Elander Solli, Anders Viljugrein, Ingar Magnussen, Frode Berge, Ole Brende, Jan Byhring Andersen, Thorkil Natvik Aschehoug, Lars Rune Aadland, Nils Kr. Mastad, Gunvor A. Sollien, Mette Ranvik, Morten Ranvik, Rune Malmedal, Arnt Tallaksen Romundstad, Knut Stubberud, Nils G. Fagertun, Olav Lyngstad, Magnhild Bruhn, Audun Hamnvik, Per M. Flatebø, Hans Solvang, Olav Dørum, Bjørn Minge, Marit Estil, Åge Langaard, Kåre Levik, Sverre Anstensen, Bjarne Christensen, Sverre Åge Frisch, Marie Aamot, Bertel Stokset, Odd Hansen, Rolf Nilsen, Kjell Strøm, Margith Langehaug, Åse Lundegård, Alf Olav Frog, Rolf Urkedal, Marit Bøygard, Per Trandem, John D. Mosvold, Gunnar Kogstad, Bjarne Christian Eriksen, Pedersen Brekke, Harald Eidhamar og Asle Lind. (Prosessfullmektiger: Advokat Even Sveen og advokat Per Danielsen.) Motparter: 1. Økotek-gruppen A/S, 2. Rolf Liltved, 3. Asbjørn Bratterud, 4. Jørn Lund, 5. Øystein Lakskjønn, 6. Erik Syverinsen, 7. Jon Koppang, 8. Knut Hedløy, 9. Harald F. Knudtzon, 10. Per Chr. Hoel, 11. Lars N. Røed, 12. Helge Mork. (Prosessfullmektiger: For nr. 1 advokat Lars E. Skogtvedt, For nr. 2 og 3 advokat Jens-Ove Hagen, For nr. 4 og 5 advokat Geirr Jakobsen, For nr. 6-12 advokat Arne Gunnar Aas. Kjærende parter: 1. PMF Produktiv Marknadsføring AB (Prosessfullmektig: H.r. advokat Ole Chr. Wærenskjold) 2. Nils G. Østerman (Prosessfullmektig: Advokat Haakon Borgen) Motparter: Samtlige saksøkere for byretten. (Prosessfullmektiger: Advokat Even Sveen og advokat Per Danielsen.)
FORFATTER:	Lagdommer Georg Lund, formann. Lagdommer Einar M. Olsen. Lagdommer Anders Bøhn.

Ole Petter Trøen med flere, til sammen 241 saksøkere, reiste ved felles stevning datert 13. august 1987 søksmål ved Oslo byrett. Stevningen kom inn til byretten 28. oktober 1987. Som saksøkte var oppgitt Økotek-gruppen A/S med flere, til sammen 17 personer og selskaper. Fire av de saksøkte, nr. 1 Økotek-gruppen A/S, nr. 2. Nils G. Østerman, nr. 3. Rolf Liltved og nr. 4 PMF Produktiv Marknadsføring AB (som het DH Investia AB) var saksøkt av samtlige saksøkere, mens de øvrige 13 saksøkte, tidligere investeringsrådgivere i DH Investia A/S, hver for seg var saksøkt bare av en del av saksøkerne.

Saken, som byretten gav nr. 2914/87-4-109, gjelder krav om erstatning i forbindelse med omsetning av diamanter fra selskapet Diamanthuset A/S, senere kalt DH Investia A/S. Samtlige

saksøkere har plassert penger i DH Investia A/S og mottatt diamanter fra selskapet, og de krever erstatning for tap de hevder å være påført fordi diamantene ikke hadde den verdi saksøkerne var blitt forespeilet. Hver enkelt saksøker har i stevningen krevet fullbyrdsdom hos en del av de saksøkte for beløp som varierer fra ca. 10.000 kroner opp til vel 900.000 kroner samt renter og saksomkostninger.

Tre av de saksøkte, saksøkte nr. 5, Amund Alm, nr. 6 Trond Sejersted Bødtker og nr. 17 Tom Janner, satte ikke fram noen påstand om avvisning. De øvrige saksøkte påstod i tilsvarende søksmålet fra samtlige eller fra en del av saksøkerne avvist, slik det er referert i kjennelse avsagt av Oslo byrett 20. desember 1988 som har slik slutning:

1. Saken avvises for så vidt gjelder søksmålet fra Hans Rustand, Jacob Høst, Nils Søvik, Osvald Olsen, Einar Andreassen, Terje Gran, Torleif Lind, Leif Knapskog, Arne Hylen, Sverre Holum, Steve Hatchek, Lars Bergset, Dagmar Moen, Hanne Elander Solli, Anders Viljugrein, Frode Berge, Ole Brende, Gunvor A. Sollien, Nils G. Fagertun, Olav Lyngstad, Magnhild Bruhn, Audun Hamnvik, Per M. Flatebø, Hans Solvang, Olav Dørum, Bjørn Minge, Marit Estil, Åge Langaard, Kåre Levik, Sverre Anstensen, Bjarne Christensen, Sverre Åge Frisch, Marie Aamot, Bertel Stokset, Odd Hansen, Rolf Nilsen, Kjell Strøm, Margith Langehaug, Åse Lundegård, Alf Olav Frog, Rolf Urkedal, Marit Bøygard, Bjarne Christian Eriksen, Peder Brekke, Harald Eidhamar og Asle Lind mot Økotek-gruppen A/S, og Økotek-gruppen A/S.

TILKJENNES SAKSOMKOSTNINGER MED KR. 4.000,- KRONERFIRETUSEN 00/100.

2. Saken avvises for så vidt gjelder søksmålet fra Hans Rustand, Jacob Høst, Nils Søvik, Osvald Olsen, Einar Andreassen, Terje Gran, Torleif Lind, Leif Knapskog, Arne Hylen, Sverre Holum, Steve Hatchek, Lars Bergset, Dagmar Moen, Hanne Elander Solli, Anders Viljugrein, Frode Berge, Ole Brende, Gunvor A. Sollien, Nils G. Fagertun, Olav Lyngstad, Magnhild Bruhn, Audun Hamnvik, Per M. Flatebø, Hans Solvang, Olav Dørum, Bjørn Minge, Marit Estil, Åge Langaard, Kåre Levik, Sverre Anstensen, Bjarne Christensen, Sverre Åge Frisch, Marie Aamot, Bertel Stokset, Odd Hansen, Rolf Nilsen, Kjell Strøm, Margith Langehaug, Åse Lundegård, Alf Olav Frog, Rolf Urkedal, Marit Bøygard, Bjarne Christian Eriksen, Peder Brekke, Harald Eidhamar og Asle Lind mot Rolf Liltved.

Saken avvises for så vidt gjelder søksmålet fra Einar Andreassen, Terje Gran, Torleif Lind, Audun Hamnevik, Per M. Flatebø, Hans Solvang, Olav Dørum, Bjørn Minge og Alf Olav Frog mot Asbjørn Bratterud.

Rolf Liltvedt og Asbjørn Bratterud tilkjennes saksomkostninger med kr. 4.500,- kronerfiretusenfemhundre 00/100-.

3. Saken avvises for saksøkt nr. 16 Jørn Lund, og han tilkjennes saksomkostninger med kr. 5.500,- kronerfemtusenfemhundre 00/100-.
4. For Øystein Lakskjønn avvises saken for så vidt angår søksmål fra saksøker nr. 77, 208, 210 og 214, og han tilkjennes saksomkostninger med kr. 5.500,- kronerfemtusenfemhundre 00/100-.
5.
 - a) For Erik Syverinsen avvises saken for så vidt angår søksmål fra saksøker nr. 97, 210, 213, og 214.
 - b) For Jon Koppang avvises saken for så vidt angår søksmål fra saksøker nr. 115, 116, 117, 202, 215, 216 og 217.
 - c) For Knut Hedlöv avvises saken for så vidt angår søksmål fra saksøker nr. 127, 200 og 220.
 - d) For Harald F. Knudtzon avvises saken for så vidt angår søksmål fra saksøker nr. 22, 115, 209, 222, 223 og 224.
 - e) For Per Chr. Hoel avvises saken for så vidt angår søksmål fra saksøker nr. 145 og 227.
 - f) For Lars N. Røed avvises saken for så vidt angår søksmål fra saksøker nr. 152 og 228.
 - g) For Helge Mork avvises saken for så vidt angår søksmål fra saksøker nr. 231 og 232.

De saksøkte tilkjennes saksomkostninger med kr. 12.000,- kroner tolv tusen 00/100-.

6. For øvrig fremmes saken.

Oppfyllelsesfristen er 14 - fjorten - dager fra kjennelsens forkynnelse.

Partenes anførsler og byrettens begrunnelser for dels å avvise, dels å fremme søksmålene, går fram av byrettens kjennelse.

Punkt 6 i byrettens kjennelse innebærer at søksmålene fra samtlige saksøkere ble fremmet mot saksøkte nr.2 Nils G. Østerman og saksøkte nr. 4 PMF Produktiv Marknadsføring AB, samt saksøkte nr. 5. Alm, nr. 6 Sejersted Bødtker og nr. 17 Janner.

De til sammen 59 saksøkerne, Hans Rustand med flere, som har fått søksmål avvist gjennom byrettens kjennesslutning punktene 1 til og med 5, har ved sine prosessfullmektiger advokat Even Sveen og advokat Per Danielsen i rett tid påkjært byrettens avgjørelse så langt de angår hver enkelt kjærende part. Saksøkte Øystein Lakskjønn har erklært motkjæremål.

Videre har Nils Østerman og PMF Produktiv Marknadsføring AB i rett tid påkjært byrettens kjennelse punkt 6.

Hans Rustand med flere gjør i det vesentlige gjeldende:

For disse saksøkernes vedkommende har byretten avvist søksmål overfor de av de saksøkte som ikke har vært innkalt til mekling i forliksrådet. Det følger imidlertid av tvistemålsloven § 274 nr. 5 at slik mekling ikke var nødvendig. Om dette skriver de kjærende parter blant annet:

"Bakgrunnen for tvistemålsloven § 274 nr. 5, slik den nå lyder, var at Justisdepartementet i høringsbrev av 17. desember 1986 reiste spørsmål om det ikke burde være unntak for forliksmegling ved subjektiv kumulasjon. I høringsbrevet heter bl.a.:

"Etter tvistemålsloven § 68 og § 70 kan søksmål i enkelte tilfeller reises av flere saksøkere eller mot flere saksøkte. Et vilkår er imidlertid at søksmålene kan bringes inn for samme rett. Dette medfører at forliksmegling normalt må ha vært foretatt overfor samtlige saksøkte før subjektiv kumulasjon for herreds- eller byrett kan skje. Dersom forliksmegling allerede har funnet sted mellom én saksøker og én saksøkt uten resultat, er det imidlertid lite trolig at en forliksrådsbehandling med en annen av dem som ønskes trukket inn i saken vil føre til et resultat i forliksrådet. Departementet er derfor tilbøyelig til å anta at det ikke bør kreves forutgående forliksmegling som forutsetning for subjektiv kumulasjon ved herreds- eller byrett etter tvistemålsloven § 68 og § 70, og at det derfor bør innarbeides et fakultativt unntak fra forliksrådsbehandling ved subjektiv kumulasjon i tvistemålsloven § 274 på samme måte som det er gjort for motsøksmål og objektiv kumulasjon."

Departementets forslag fikk positiv mottagelse hos høringsinstansene og lovendringen ble vedtatt i samsvar med forslaget. Nærmere om lovforarbeidene kan vises til Ot.prp. nr. 49 1986-87, side 18 flg. og Innstilling O.nr. 21 1987-88, side 4.

Det vil bli hevdet at forliksmegling kan unnlates i medhold av tvistemålsloven § 274 nr. 5 såfremt det er adgang til subjektiv kumulasjon etter lovens § 68 og § 70. Dette er nettopp formålet med bestemmelsen, jfr. det som er sitert ovenfor fra høringsuttalelsen."

Det var i dette tilfellet utvilsomt anledning til å forene sakene i medhold av tvistemålsloven § 68. DH Investia A/S drev sin virksomhet med diamantomsetning i Oslo. Saksøkerne hevder å være påført tap ved erstatningsbetingende handlinger fra de saksøktes side i forbindelse med diamantomsetningen. Vilkåret om at kravene kan bringes inn for samme rett og behandles i samme prosessformer er altså oppfylt.

At avvísningen var uriktig følger allerede av tvistemålsloven § 68 nr. 1. Hver enkelt av saksøkerne pretenderer at de saksøkte nr. 1 til 4, sammen med en eller flere av de øvrige saksøkte, hefter solidarisk for tapet. I medhold av tvistemålsloven § 274 nr. 2 er forliksmegling ikke nødvendig for saksøkte nr. 2 og nr. 4. Forliksmegling er dermed unødvendig i medhold av § 274 nr. 5. Passiv subjektiv kumulasjon ved Oslo byrett uten forliksmegling kan de saksøkte ikke motsette seg i søksmål fra hver enkelt av saksøkerne.

Det er ikke påstått at søksmålene fra hver enkelt saksøker ikke kan forenes med de øvrige søksmål. En slik innsigelse vil heller ikke kunne føre fram, idet sakene i denne relasjon kan forenes i medhold av tvistemålsloven § 68 nr. 2. Vilkåret om at "de faktiske og rettslige grunner for de fremsatte krav er de samme eller vesentlig likeartet" må anses oppfylt. Det vises til Scheie: Den norske Civilprosess (2. utgave) side 300 flg der det går fram at loven må leses det sto faktiske eller rettslige grunner. I dette tilfellet foreligger såvel de samme beviser som likeartede rettslige grunnlag. Stevningens bilag 1 til og med 62 viser hvordan DH Investia A/S og de saksøkte generelt drev sin virksomhet, markedsføring med videre. Disse bevis er felles for samtlige saksøkere. Videre er 7 vitner felles. Endelig vil saksøkernes partsforklaringer være bevis i de øvrige saksøkernes søksmål. Det går fram av stevningen at de enkelte saksøkeres forklaring i stor grad er sammenfallende med hensyn til hvordan de ble forledet til å plassere penger i diamanter. Dette gjelder hvordan de kom i kontakt med DH Investia A/S, hva som ble uttalt fra de saksøkte med hensyn til høy sikkerhet, god avkastning m.v.

Også når det gjelder rettsspørsmålene, er søksmålene likeartede. Saksøkerne hevder prinsipalt at de saksøkte, såvel etter de subjektive som objektive vilkår i straffeloven § 270 er straffskyldige for bedrageri, og subsidiært i alle fall erstatningsansvarlige etter den alminnelige culpanorm.

Vilkårene for forening etter tvistemålsloven § 68 nr. 1 og 2 er altså til stede.

Byretten synes å forutsette at det er opp til rettens skjønn hvorvidt forening kan skje, og derved forliksklage unnlates. Dette er uriktig rettsanvendelse. Dersom vilkårene etter § 68 er til stede, har saksøkerne rettskrav på foreningen, jf. Scheie side 301.

Når vilkårene for forening er til stede, må § 274 nr. 5 automatisk føre til at forliksmegling kan unnlates. Verken i bestemmelsens ordlyd eller i forarbeidene kan det finnes antydninger om at domstolene skal utøve noe hensiktsmessighetsskjønn ut over rettsanvendelsen. Tvert om viser departementets bemerkninger sitert ovenfor at meningen med bestemmelsen er å gjøre forliksmegling overflødig der hvor sakene kan forenes.

Det gjøres forøvrig gjeldende at byretten har tatt feil når den skriver at: "Saksanlegget bærer mere preg av at det er 241 søksmål som av antatt praktiske grunner er fremmet i en stevning uten at retten har fått noen umiddelbar oppfatning av at man derved har oppnådd den effekt som de nevnte lovbestemmelser forutsetter." De Kjærende parter vil her vise til den gevinst som oppnås ved felles bevisførsel og den bevisverdi som ligger i saksøkernes forklaringer.

De kjærende parter har lagt ned slik påstand:

"1. Saken fremmes.

2. De kjærende parter tilkjennes sakens omkostninger for byrett og lagmannsrett."

Kjæremålsmotpartene Økotek-gruppen A/S, Rolf Liltved og Asbjørn Bratterud gjør i tilsvarende gjeldende at byrettens avgjørelse er riktig, og viser til byrettens begrunnelse og sine anførsler under saksforberedelsen.

De har lagt ned slik påstand:

"Byrettens kjennelse stadfestes. Økotek-gruppen A/S, Rolf Liltved og Asbjørn Bratterud tilkjennes saksomkostninger."

Kjæremålsmotpartene Øystein Lakskjønn og Jørn Lund gjør også gjeldende at byrettens avgjørelse er riktig. Samtlige søksmål anlagt mot Lund ble avvist. To av dem som har saksøkt Lund, har ikke i det hele tatt innkalt ham til forliksmegling. De øvrige 13 som har saksøkt Lund, har under henvisning til vernetingsreglene i tvistemålsloven § 27 og § 29 innkalt ham til mekling i Oslo, til tross for at Lund hverken på meglingstidspunktet eller senere har vært bosatt i Oslo. I tillegg oppgav saksøkerne uriktig adresse for Lund, og han har derfor ikke i det hele tatt mottatt innkalling til mekling i forliksrådet. Det er derfor riktig når byretten har lagt til grunn at Lund ikke har vært innkalt til mekling av noen av saksøkerne. Lakskjønn krever byrettens kjennelse stadfestet for så vidt søksmålene er avvist fra de saksøkerne som ikke har innkalt ham til forliksrådet. I motkjæremål gjør Lakskjønn gjeldende at også søksmålene fra de saksøkerne som har innkalt Lakskjønn til mekling i Oslo forliksråd, skal avvises. Lakskjønns anførsler om dette går fram av erklæringen om

motkjæremål.

Øystein Lakskjønn og Jørn Lund har lagt ned slik påstand:

"1. Nr. 4 Øystein Lakskjønn, saken avvises.

2. Nr. 5 Jørn Lund, Oslo byretts kjennelse av 20. desember 1988 stadfestes.

I begge tilfelle, Øystein Lakskjønn og Jørn Lund tilkjennes erstatning for saksomkostninger for lagmannsretten med tilsammen kr. 1.200,-."

Kjæremålsmotpartene Erik Syverinsen, Jon Koppang, Knut Hedløv, Harald S. Knudtzon, Per Chr. Hoel, Lars N. Røed og Helge Mork, gjør i tilsvaret gjeldende at byrettens avgjørelser er riktig, og at de ikke har noe å tilføye utover det de har anført under saksforberedelsen. De har lagt ned slik påstand:

"1. Byrettens kjennelse stadfestes.

2. Kjæremotpartene tilkjennes sakens omkostninger for byretten med kr. 12.000,- og for lagmannsretten med kr. 2.000,-, i alt kr. 14.000,-."

Videre har Nils Østerman i rett tid påkjært byrettens kjennelse punkt 6 om å fremme saken i forhold til ham. Han gjør i det vesentlige gjeldende:

Oslo byrett er ikke kompetent til å pådømme saken overfor Østerman, som bor i Sverige, og hverken har alminnelig eller særskilt verneting i Norge. Vernetingsbestemmelsene regulerer bare den stedlige kompetansen for domstolen i første instans. Reglene kan ikke uten videre anvendes i internasjonale forhold. Det er på det rene at tvistemålsloven § 33 om samskyldnerverneting ikke får anvendelse i internasjonale forhold. Det er vist til Eidsivating lagmannsretts kjennelse av 18. september 1985 tatt inn i RG-1988-197. Kjennelsen sier klart at man ikke har adgang til å saksøke en utlending, som ikke har annet verneting her i landet, ved samskyldnerverneting.

Subsidiært gjøres det gjeldende at de materielle vilkår i tvistemålsloven § 33 heller ikke er oppfylt. Økotek-gruppen A/S ervervet i januar 1986 aksjene DH Investia A/S fra DH Investia AB. Følgelig kan Økotek-gruppen A/S bare være ansvarlig for de avtaler DH Investia A/S inngikk etter aksjeerhvervet. Ved denne aksjetransport fratrådte Nils B. Østerman styret i DH Investia A/S. Han kan således ikke under noen omstendighet være ansvarlig overfor de av saksøkerne som har ervervet sine diamanter etter at han fratrådte styret. For så vidt gjelder Økotek-gruppen A/S og Nils B. Østerman foreligger intet samskyldnerforhold. De rettslige argumenter som anføres overfor Økotek-gruppen A/S bygger på en identifikasjon med datterselskapet. En slik anførsel er ikke gjort gjeldende overfor Nils B. Østerman, hvilket klart viser at man ikke står i samme faktiske og rettslige posisjon. Den rettslige bedømmelse av et mulig erstatningsansvar overfor styremedlemmet Nils B. Østerman og aksjonæren Økotek-gruppen A/S, vil være klart forskjellig. Det er ikke tale om de samme handlinger som kan begrunne ansvar, og tidsmessig vil ansvar for Østerman referere seg til tiden før Økotek-gruppen kjøpte sine aksjer, mens for sistnevnte vil ansvaret være begrenset til tiden etter ervervet.

Videre anføres at Rolf Liltved i stevningen er oppført å ha adresse i Oslo. I tilsvaret fra Liltveds prosessfullmektig går det fram at Liltved har adresse Asker. Han har derved ikke alminnelig verneting i Oslo, og noen sak med påstått samforpliktelse mellom ham og Østerman kan derved ikke anlegges ved Oslo byrett.

Hver enkelt saksøker har gjennomgående krevet seg tilkjent erstatning av saksøker nr. 1 til og med 4 sammen med en av investeringsrådgiverne. Investeringsrådgiverne er ikke solidarisk ansvarlige overfor alle saksøkerne, men den enkelte påstår bare å være ansvarlig overfor de saksøkere som han har inngått avtale med på vegne av DH Investia A/S. Det er noe uklart ut fra stevningen på hvilket grunnlag saksøkerne mener at investeringsrådgiverne er ansvarlige, men det er åpenbart at aksjeloven § 15-1 ikke er anvendelig overfor dem. Investeringsrådgiverne må bli å betrakte som ansatte i DH Investia A/S, og mulig ansvar må bygge på det ulovfestede uaktsomhetsansvar. Både i faktisk og rettslig henseende vil investeringsrådgivernes posisjon klart avvike fra Nils B. Østermans og de øvrige saksøkte. § 33 kan derfor heller ikke etablere noe verneting for Nils B. Østerman under henvisning til samskyldnerforpliktelse med den enkelte

investeringsrådgiver. Også på dette grunnlag må saken derfor bli å avvise.

Under enhver omstendighet har saksøkte nr. 7, 8, 9, 15 og 16 ikke verneting ved Oslo byrett. Det må derfor i alle tilfeller bli avvisning for de saksøkere som har påstått Nils B. Østerman solidarisk forpliktet med noen av disse investeringsrådgiverne.

Heller ikke tvistemålsloven § 29, som byretten har funnet hjemler søksmålet mot Østerman ved Oslo byrett, kan komme til anvendelse. Østerman har vist at saksøkernes pretensjoner er uriktige, jf. domstolsloven § 36 annet ledd. Etter at Østerman gikk ut av styret i DH Investia A/S kan han ikke på noen måte være ansvarlig for dette selskaps handlinger. Etter § 29 må "en handling" være foretatt eller "den umiddelbare virkning" av handlingen ha inntrådt i rettskretsen. Etter at Østerman trådte ut av styret, har han ikke foretatt noen handling i lovens forstand. For byretten har saksøkerne anført at Østerman skulle ha en handlingsplikt til å avvikle DH Investia A/S. Østerman hadde etter at aksjene i DH Investia A/S var solgt, og han selv trådte ut av styret, verken foranledning eller mulighet til å forestå noen nedleggelse av DH Investia A/S' virksomhet i Norge. Dette måtte eventuelt besluttes av generalforsamlingen i DH Investia A/S. En så vid forståelse av uttrykket "handling" i § 29 kan ikke sees å være hjemlet verken i ordlyden eller i andre rettskilder. Alternativet "umiddelbar virkning" har mindre interesse, idet dette forutsetter en forutgående handling. Skal man påvise noe sted hvor skaden er inntrådt, må det være på bopel for den enkelte saksøker. Bare for de saksøkerne som har bopel i Oslo, vil Oslo byrett være riktig verneting under dette alternativet.

Nils B. Østerman har lagt slik påstand:

- "1. Oslo byrettssak nr. 2914/87-IV-109 avvises fra Oslo byrett, forsåvidt gjelder saksøkt nr. 2, Nils Østerman.
2. Subsidiært: Oslo byrettssak nr. 2914/87 avvises overfor saksøkt nr. 2, Nils Østerman, forsåvidt gjelder nr. 2, 10, 25, 38, 40, 50, 56, 63, 79, 88, 92, 96, 99, 125, 133, 135, 141, 146, 153, 187, 194, 237 og 241.
3. Nils Østerman tilkjennes saksomkostninger for byrett og lagmannsrett."

PMF Produktiv Marknadføring AB har også påkjært byrettens kjennelse punkt 6. Selskapet gjør blant annet gjeldende:

"Saksøkte er av den oppfatning at kjennelsen er uriktig. Det foreligger en saksbehandlingsfeil, idet kjennelsen ikke på tilstrekkelig grunnlag redegjør for de omstendigheter som er nødvendig for å begrunne erstatningsverneting i.h.t. tvistemålsloven § 29. I tillegg er avgjørelsen gal i realiteten.

I stevningen som ble tatt i august 1987 finnes intet om noe påstått erstatningsverneting. Først etter at de saksøkte i sine tilsvare hadde påvist at det ikke forelå noe verneting, ble det påberopt et erstatningsverneting. I prosesskrift av 19. mai 1988, 3 heter det:

"Henvisningen til hovedbestemmelsen for å saksøke Østerman og PMF i Oslo, tvistemålsloven § 29, er dessverre fallt ut på side 7 i stevningen. Av side 196 skulle det klart fremgå at saksøkernes prinsipale grunnlag overfor samtlige saksøkte gjelder det alminnelig deliktansvar for forsettelig eller uaktsom skadetilføyelse."

I prosesskrift av 14. juni 1988 har saksøkte gitt sine kommentarer til det påståtte vernetingsgrunnlag. Som nevnt her er betingelsen etter § 29 at det foreligger en "skadegjørende handling", og at det må kunne påvises at handlingen er "foretatt" innen rettskretsen, eller at handlingen har hatt "en umiddelbar virkning" som har inntrådt innen rettskretsen.

Saksøker har ikke påberopt, eller på annen måte redegjort for, når, hvor og hvorledes saksøkte har opptrådt på en slik måte innen Oslo Byretts rettskrets, at det er oppstått noen "skade", eller at det innen rettskretsen foreligger noen "umiddelbar virkning" av slik handling.

I forbindelse med de krav som rettspraksis har stillet til verneting etter tvistemålsloven § 29, vises til avgjørelser i Rt-1964-376 og Rt-1984-393. Disse avgjørelser viser det klart at domstolene har stilt strenge krav til at det påberopes en skadegjørende handling, at det

påberopes at denne skadegjørende handling har hatt virkning for den skadelidte, og at det foreligger en "nærhet" mellom handlingen og virkningen.

Den 29. januar 1986 solgte PMF samtlige aksjer i DH Investia AS for kr. 7,5 millioner til Økoteq-gruppen A/S m.fl. Aksjenes nominelle verdi var kun kr. 2 millioner, hvilket viser de betydelige merverdier som ble antatt å ligge i DH Investia AS på det daværende tidspunkt. På det daværende tidspunkt var det ikke oppstått noen problemer i den norske virksomhet.

Saksøker provoseres til å opplyse hvilke handlinger som PMF foretok før aksjesalget som kan medføre erstatningsansvar. Det er kun hvis det påvises slike handlinger, og disse handlingene påstås å ha en umiddelbar følge for saksøkerne, at det kan påberopes vernetting i.h.t. tvistemålsloven § 29.

For saksøkte er det av stor viktighet at det konkretiseres hva som er erstatningsgrunnlaget, idet det kun er dette eller disse grunnlag som senere kan prøves for norsk domstol i.h.t. et vernetting etter § 29.

I kjennelsen fra Oslo Byrett er de innvendinger som saksøkte har hatt mot vernetting etter § 29 overhode ikke drøftet. Dette er feil som må ha virket bestemmende på avgjørelsens innhold, og som derfor bør føre til opphevelse av kjennelsen."

PMF Produktiv Marknadsføring AB har lagt ned slik påstand:

"Prinsipalt:

Oslo byrett kjennelse oppheves.

Subsidiært:

Saken avvises overfor saksøkte nr. 4, PMF Produktiv Marknadsføring AB.

I begge tilfeller: Saksøkte nr. 4 tilkjennes saksomkostninger for Oslo Byrett og Eidsivating Lagmannsrett."

Samtlige saksøkere, Ole Petter Trøen med flere, gjør i felles tilsvaer til kjæremålene fra Nils B. Østermann og PMF Produktiv Marknadsføring AB i det vesentlige gjeldende:

Det foreligger ingen saksbehandlingsfeil. Byrettens kjennelse er tilstrekkelig grunnlagt sett på bakgrunn av de spørsmål saken reiser. Under enhver omstendighet har lagmannsretten full kompetanse i saken.

Kjæremålsmotpartene gjør gjeldende at saken blir å fremme i medhold av såvel tvistemålsloven § 29 som § 33. Om dette anfører kjæremålsmotpartene blant annet:

"Sakens faktiske og rettslige sider er det gjort rede for i stevningen. I tilknytning til de kjærende parter provokasjoner skal kort nevnes hva som etter saksøkernes syn må være avgjørende for vernettingsspørsmålene:

Nils Østermann stiftet i 1972 PMF, da Diamanthuset AB, Stockholm. DH Investia A/S ble stiftet i 1987 som heleiet datterselskap av PMF. DH Investia A/S var eiet av PMF frem til årsskiftet 1985/1986. Østermann var styreformann i det norske selskapet fra starten i 1978 til februar/mars 1986. DH Investia A/S innstilte diamantsalget 16. juni 1986 og begjæret oppbud 28. april 1987.

DH Investia A/S markedsførte diamanter som kapitalplassering til norske investorer. Gjennom meget profesjonell markedsføring ble investorer lokket med høy verdistigning, ca. 20% p.a., høy sikkerhet, lignende ved bankinnskudd, og høy likviditet via en gjensalgsgaranti.

I realiteten er forretningskonseptet mest å sammenligne med såkalte kjedebrev eller pyramidespill. De av saksøkerne som har solgt sine diamanter har oppnådd ca. 7% av investert beløp. Tilsvarende resultat er oppnådd av DH Investia A/S' konkursbo. Prisene tilsvaerer norske gullsmeders innkjøpspris på børsene i utlandet.

Med bakgrunn i nevnte prisforhold må det være innlysende at investorene bare kunne få igjen investeringen gjennom PMF/DH Investia- systemet. Da det ikke ble bygget opp reserver eller skaffet annen sikkerhet, kunne systemet bare holdes gående så lenge det ble skaffet nye kunder som betalte

stadig mer urealistiske priser, jfr. forannevnte om verdistigningen. Det ligger innebygget, at på et eller annet tidspunkt ville det være umulig å håndtere gjensalget.

Ovennevnte prisforhold, sammenholdt med hvordan diamanter ble markedsført, jfr. redegjørelse i stevningen, er i seg selv nok til å fylle det objektive gjerningsinnhold i straffeloven § 270. De involverte, og i særdeleshet Østermann kan ikke høres med eventuelt å ha vært ukjent med de faktiske forhold. F.eks. er tidsskriftene som er fremlagt som bilag 55 og 56 til stevningen nødvendig lesning for enhver som driver virksomhet innen diamantkjøp. Videre kan vises til en rekke advarsler i pressen, jfr. bilagene nr. 1, 2, 3, 4, 6 og 7 til stevningen.

Virksomheten i PMF-systemet er bedrageri. Videre har virksomheten vært i strid med prisloven § 18, markedsføringsloven § 2 og banklovgivningen.

Det er Østermann og PMF som står bak strategien og virksomheten i alle de nordiske land. Virksomheten i Norge er drevet i disses økonomiske interesse. De kan saksøkes hvor den umiddelbare virkning av de ansvarsbetingende handlinger er inntrådt, jfr. tvistemålsloven § 29."

Det anføres at Østerman og PMF Produktiv Marknadsføring AB under enhver omstendighet er ansvarlige etter det alminnelige uaktsomhetsansvar sammen med ledelsen i DH Investia A/S og selskapets rådgivere.

Videre anføres særskilt om § 29 og § 33.

"TVISTEMÅLSLOVEN § 29"

Konvensjon om domsmyndighet og fullbyrding av dommer i sivile saker og kommersielle saker, Luganokonvensjonen, vedtatt 16. september 1988, har bl.a. bestemmelser om internasjonalt erstatningsverneting. Konvensjonen er underskrevet av Norge, men formelt sett ennå ikke inkorporert i norsk rett. Imidlertid blir tvistemålsloven uansett, på bakgrunn av tvistemålsloven § 36A, å fortolke i samsvar med Norges internasjonale forpliktelser.

Konvensjonens artikkel 5 lyder bl.a.:

En person som har bosted i en konvensjonsstat kan saksøkes:

- "3. I saker om erstatning utenfor kontraktsforhold, ved domstolen for skadestedet "det sted der skaden ble voldt eller oppstod"

At tvistemålsloven § 29 har internasjonal rekkevidde skulle etter det være på det rene.

Anførselene i Rt-1964-376 og Rt-1984-393 forutsetter også at utenlandske hjemmelsmenn, i forhandlerforhold, kan saksøkes i Norge så fremt det påvises straffbare forhold, eller hvis erstatningskravet ikke er et avledet tap som typisk forekommer i kontraktssammenheng.

Som det er redegjort for, vil det bli hevdet å være sannsynliggjort straffbare forhold. Under enhver omstendighet er de erstatningskrav som gjøres gjeldende overfor Østermann og PMF ikke typisk forekommende i kontraktssammenheng.

TVISTEMÅLSLOVEN § 33

Det vil bli hevdet at Eidsivating lagmannsretts kjennelse av 19. september 1985 ikke er uttrykk for gjeldende rett.

Høyesterett har ikke tatt standpunkt til om § 33 har internasjonal rekkevidde, jfr. Rt-1984-393 . Som nevnt må nå vernetingsbestemmelsene i tvistemålsloven tolkes i lys av Luganokonvensjonen, herunder tvistemålsloven § 33. Samskyldnerverneting er i Luganokonvensjonen regulert i konvensjonens artikkel nr. 6. Denne lyder bl.a.:

En person som har bosted i en konvensjonsstat kan også saksøkes:

- "1. Om han er en av flere saksøkte, ved domstolene for det sted hvor en av de saksøkte har bosted."
- "2. Når han på grunn av regressplikt eller av andre grunner innstevnes som tredjemann i en sak av noen av de opprinnelige parter, ved den domstol som behandler det opprinnelige søksmål - forutsatt at dette ikke ble reist utelukkende for å unndra saken fra den domstol som ellers ville ha vært kompetent i hans sak".

Etter konvensjonen blir det ikke spørsmål om årsaken til forening. Heller ikke tvistemålsloven

§ 32 inneholder andre vilkår enn at forpliktelsene skal "hvile på de samme eller vesentlige likeartede faktiske og rettslige grunde"; - noe som er oppfylt i denne saken. Flere av de saksøkte har alminnelig verneting i Oslo."

Kjæremålsmotpartene har lagt ned slik påstand:

- "1. Sakene mot Nils Østerman og PMF Produktiv Marknadsføring AB fremmes.
2. Nils Østerman og PMF Produktiv Marknadsføring AB tilpliktes å betale sakens omkostninger."

Lagmannsretten behandler først kjæremålene fra Nils B. Østerman og PMF Produktiv Marknadsføring AB, heretter kalt PMF. Østerman og PMF har begge hjemting i Sverige, og de er saksøkt ved Oslo byrett under henvisning til tvistemålsloven § 29 og § 33. Byretten har fremmet søksmålene mot disse saksøkte under henvisning til § 29.

Lagmannsretten er enig med byretten i at tvistemålsloven § 33 ikke gir hjemmel for å saksøke ved norsk domstol en person eller et selskap med alminnelig verneting i utlandet, selv om man samtidig saksøker noen med verneting med vedkommende norske domstol som påstått solidarisk ansvarlig. Lagmannsretten viser til den rettsoppfatning som er kommet til uttrykk i kjennelse av Eidsivating lagmannsrett 18. september 1985, tatt inn i RG-1988-197.

Etter lagmannsrettens mening kan søksmålene heller ikke anlegges ved Oslo byrett i medhold av tvistemålsloven § 29.

PMF opprettet Diamanthuset A/S/DH Investia A/S i Norge og eide aksjene i selskapet til disse ble solgt til Økotek-gruppen A/S i 1986. Saksøkerne hevder at DH Investia A/S drev en straffbar og i hvertfall klart erstatningsbetingende virksomhet i Norge, og ansvar mot PMF gjøres, slik retten oppfatter det, gjeldende mot PMF som eier av DH Investia A/S. Det kan være tvilsomt om et aksjeselskap kan utføre en "handling" i tvistemålsloven § 29's forstand, men selskapet vil kunne være erstatningsansvarlig for handlinger gjort av noen i selskapets tjeneste. Søksmål om erstatningsansvar for slike handlinger må kunne reises mot selskapet i medhold av § 29 dersom vilkårene i bestemmelsen ellers er til stede.

Saksøkerne har ikke gått nærmere inn på hvilke handlinger som berettiger søksmålet mot PMF i Oslo byrett. Saksøkerne krever erstatning for påstått tap i forbindelse med at de har kjøpt diamanter eller investert penger hos DH Investia A/S. Avtalene er inngått med DH Investia A/S gjennom dette selskapets investeringsrådgivere, som også er saksøkt. Disse rådgiverne har ikke vært ansatt i PMF.

Hvorvidt PMF som eier av DH Investia A/S vil kunne saksøkes som erstatningsansvarlig for skadegjørende handlinger begått av datterselskapets ansatte, anser lagmannsretten det ikke nødvendig å ta standpunkt til. Tvistemålsloven § 29 antas ikke å hjemle søksmål om skadegjørende handlinger i kontraktsforhold, jf. Rt-1964-376 og Rt-1984-393. Saksøkernes erstatningskrav er klart knyttet til et kontraktsforhold. Kravene er reist fordi de avtaler som er inngått, ikke har gitt saksøkerne den gevinst de var forespeilet, men tvert om har ført til tap for dem. Erstatningssøksmål av den type som her er reist, kan derfor ikke anlegges mot PMF ved Oslo byrett med hjemmel i tvistemålsloven § 29.

Det synes fra saksøkerne anført at hele PMF's virksomhet, med introduksjon av diamanthandelvirksomheten og dannelsen av DH Investia A/S i Norge, samt markedsføringen i denne forbindelse, var rettsstridig og erstatningsbetingende. Som nevnt ovenfor må saksøkernes eventuelle tap anses påført dem i kontraktsforhold med DH Investia A/S. Handlinger foretatt av personer som PMF svarer for, kan ikke anses som så nært knyttet til de tap saksøkerne hevder å være påført, at vilkårene etter § 29 for søksmål på handlingsstedet er oppfylt. Det samme må gjelde eventuell "handling" foretatt av aksjeselskapet PMF som sådant. Det følger av dette at det påståtte tap heller ikke er å anse som noen umiddelbar virkning av slike handlinger.

I de ovenfor nevnte avgjørelser av Høyesteretts kjæremålsutvalg er tatt det forbehold at søksmål vil kunne anlegges etter § 29 hvis det kreves erstatning for tap som følge av straffbare handlinger, f.eks. bedrageri, selv om det foreligger et kontraktsforhold. Den domstolen som etter § 29 skal avgjøre et slikt søksmål, vil formodentlig bare ha anledning til å idømme erstatning på det grunnlag

at det foreligger slikt straffbart forhold. Saksøkerne må i alle tilfelle sannsynliggjøre at et slikt søksmålsgrunnlag foreligger, jfr. domsstoloven § 36 første ledd og de ovenfor nevnte avgjørelsene. Som nevnt ovenfor må handlinger foretatt av tilsatte i PMF anses for fjerne til å hjemle søksmål mot PMF etter § 29. Dette må gjelde selv om de måtte være straffbare. Søksmålet må også i forhold til dette alternativet i § 29 være begrunnet i at PMF hefter for investeringsrådgiverne eller andre representanter for DH Investia A/S. Saksøkerne har overfor samtlige saksøkte hevdet at bedrageribestemmelsen, prisloven § 18, markedsføringsloven § 2 og banklovgivningen objektivt sett er overtrådt, og at det også foreligger subjektiv skyld. Lagmannsretten kan ikke se at det er sannsynliggjort at en eller flere av rådgiverne eller andre representanter for DH Investia A/S har begått bedrageri eller overtrådt banklovgivningen. Og retten finner at eventuelle overtredelser av prisloven § 18 og markedsføringsloven § 2, ikke kan hjemle saksanlegg i Oslo. Overtredelser av prisloven og markedsføringsloven er så nær knyttet til kontraktsforholdet at det i forhold til slike eventuelle overtredelser ikke er grunn til å gjøre unntak for regelen om at § 29 bare gjelder erstatning utenfor kontraktsforhold. Det synes lite forenlig med ordlyden i § 29 å gjøre unntak for denne typen straffbare handlinger og virkningen av dem.

Samtlige søksmål anlagt mot PMF Produktiv Marknadsføring AB må derfor avvises fra Oslo byrett.

Resultatet må bli det samme i forhold til Nils B. Østerman. Østerman var styremedlem i DH Investia A/S fram til selskapet ble overtatt av Økotek-gruppen A/S i 1986. Også hans eventuelle erstatningsansvar må imidlertid ha en slik tilknytning til erstatning i kontraktsforhold at § 29 ikke hjemler søksmålet, med mindre det er grunnlag for å kreve erstatning av Østerman for straffbare handlinger fra hans side. Saksøkerne kan ikke sies å ha sannsynliggjort at Østerman har gjort seg skyldig i bedrageri eller overtredelse av banklovgivningen, og eventuelle overtredelser av prisloven § 18 og markedsføringsloven § 2 anses som nevnt ovenfor heller ikke å gi grunnlag for søksmålet i Oslo.

Etter dette må søksmålene mot Nils B. Østerman også avvises.

Lagmannsretten bemerker om kjæremålet fra Hans Rustand m.fl.:

Søksmålene er i dette tilfellet ikke fremmet, og kjæremålsadgangen er ikke begrenset, etter tvistemålsloven § 275 tredje ledd. Som byretten legger lagmannsretten til grunn at saksøkerne oppgav uriktig adresse på Jørn Lund, slik at han ikke kan anses lovlig innkalt til forliksmekling av noen av saksøkerne. De kjærende parter gjør gjeldende at i de tilfellene der forliksmegling ikke er gjennomført overfor de saksøkte, var megling unødvendig etter tvistemålsloven § 274 første ledd nr. 5. Lagmannsretten er enig med de kjærende parter i at det følger av bestemmelsens ordlyd og forarbeider at dersom saksøkerne i fellesskap enten i medhold av § 68 eller § 70 hadde adgang til å reise søksmål mot de saksøkte i fellesskap, var forliksmegling mellom en av saksøkerne og en av de saksøkte tilstrekkelig, og mekling ville også vært unødvendig hvis den kunne unnlates overfor en av de saksøkte. Ved vurderingen ser retten bort fra saksøkte nr. 2 Østerman og nr. 4 PMF Produktiv Marknadsføring AB, ettersom søksmålene overfor disse i alle tilfeller skulle vært avvist.

Samtlige saksøkere har i fellesskap reist søksmål mot saksøkte nr. 1, Økotek-gruppen A/S, og saksøkte nr. 3, Rolf Liltvedt i fellesskap. I tillegg har hver av saksøkerne reist søksmål mot en av investeringsrådgiverne, saksøkte nr. 5 til og med 17, i fellesskap med de to første. Noen saksøkere har saksøkt flere investeringsrådgivere i fellesskap.

For at § 274 nr. 5 skal komme til anvendelse, må det være adgang for saksøkerne til å reise sine søksmål i fellesskap. Retten er ikke enig med de kjærende parter i at manglende adgang til kumulasjon på saksøkersiden ikke har vært påberopt som innsigelse av de saksøkte. De saksøktes innsigelser om manglende forliksmegling må forstås som en innsigelse mot foreningen av disse søksmålene på saksøkersiden.

Kumulasjon på saksøkersiden kan ikke hjemles i § 68 nr. 1, ettersom saksøkerne ikke påstår seg berettiget i fellesskap. Etter § 68 nr. 2 må både de faktiske og de rettslige grunner for de kravene som er satt fram, være de samme eller vesentlig likeartede, jf. kjennelse av Høyesteretts kjæremålsutvalg 6. juli 1979, lnr. 224 K/1979. Vilåret er altså at de krav som er reist av den enkelte saksøker er faktisk og rettslig likeartede med de krav som er reist av de andre saksøkerne.

Lagmannsretten antar at samtlige saksøkere hadde adgang til å gå til søksmål mot Økoteke-gruppen A/S i fellesskap i medhold av § 68 nr. 2. Økoteke-gruppen A/S overtok aksjene i DH Investia A/S i januar/februar 1986. Saksøkerne har i beskjeden grad redegjort for det rettslige og faktiske grunnlaget for erstatningskravet mot dette selskapet, men har bl.a. anført at det foreligger "identifikasjon" med DH Investia A/S. De faktiske forhold og de rettsregler som eventuelt medfører ansvar for Økoteke-gruppen A/S, må imidlertid antas å være de samme i forhold til samtlige saksøkere. De rettslige og faktiske grunner for søksmålene mot selskapet må derfor anses vesentlig likeartede. En rekke av saksøkerne har innkalt Økoteke-gruppen A/S til forliksmegling, og de kjærende parter søksmål mot selskapet kan derfor fremmes etter § 274 nr. 5. De kjærende parter gis etter dette medhold i at søksmålene mot Økoteke-gruppen A/S fremmes.

§ 68 nr. 2 kan imidlertid ikke hjemle felles søksmål mot investeringsrådgiverne. Saksøkerne har anført at bevisføringen med hensyn til hvordan DH Investia A/S og de saksøkte generelt drev sin virksomhet, markedsføring m.v. er felles for samtlige saksøkere. De enkelte saksøkernes forklaring med hensyn til hvordan de ble forledet til diamantplasseringene, er i stor grad sammenfallende. Dette gjelder hvordan de kom i kontakt med selskapet og hva som ble uttalt fra de saksøkte med hensyn til høy sikkerhet, god avkastning m.v. Videre vises det til at 7 vitner er felles. Lagmannsretten er enig i at de faktisk grunner for saksøkernes krav har klare likhetstrekk, men finner likevel at kumulering ikke kan skje. Saksøkerne har mottatt rådgivning om og inngått avtale om diamantinvestering til forskjellig tid. Erstatningskravene må bedømmes i forhold til hver enkelt investeringsrådgivers handlinger og kunnskaper. Det blir nødvendig med særskilt bevisførsel i forhold til hvert enkelt krav, og de faktiske grunner for kravene mot investeringsrådgiverne kan etter lagmannsrettens mening ikke anses vesentlig likeartede. Heller ikke kan saksøkernes forskjellige krav mot Rolf Liltvedt anses for å ha vesentlig likeartede faktiske grunner. Liltvedts opptreden må vurderes gjennom særskilt bevisførsel i forhold til hver enkel saksøker. En rekke av saksøkerne gjør gjeldende at Liltvedt frarådet salg av diamantene da saksøkerne ønsket å selge, og bevisførselen om disse forhold må skje særskilt for hver enkelt saksøker. Saksøkerne hadde derfor ikke adgang til i fellesskap å reise søksmål verken mot investeringsrådgiverne eller Liltvedt i medhold av tvistemålsloven § 68.

Saksøkerne har anført at tvistemålsloven § 70 hjemler aktiv subjektiv kumulasjon i dette tilfellet. Lagmannsretten er ikke enig i dette. Kumulasjon etter § 70 er avhengig av at de saksøkte ikke reiser innsigelse. Liltvedt og investeringsrådgiverne har ikke reist innsigelser mot kumulasjon av søksmålene i de tilfellene hvor forliksmegling er skjedd. Innsigelsene mot fremme av de søksmål der det ikke har vært holdt forliksmegling, må etter lagmannsrettens mening imidlertid, som ovenfor nevnt, anses som innsigelse også mot forening av søksmålene etter § 70. Det faktum at en del av saksøkerne har innkalt Liltvedt og/eller investeringsrådgiverne til mekling, fritar derfor ikke de øvrige saksøkerne fra å gjennomføre forliksmegling overfor disse saksøkte med hjemmel i § 274 nr.5, og det foreligger heller ikke annen bestemmelse som i disse tilfellene fritar for forliksmegling.

Det tilføyes at reglene om kumulasjon på saksøktensiden heller ikke gir hjemmel for å fremme søksmålene uten mekling. Spørsmålet om Økoteke-gruppen A/S, Liltvedt og investeringsrådgiverne kan anses forpliktet i fellesskap i § 68 nr. 1's forstand i forhold til den enkelte saksøker, får ikke praktisk betydning. De til sammen 46 saksøkerne som har unnlatt å bringe sine krav inn til forliksbehandling, har unnlatt dette overfor samtlige saksøkte.

Byrettens kjennelse punktene 2, 3, 4 og 5 blir derfor å stadfeste. Lagmannsretten er på disse punktene også enige i byrettens saksomkostningsavgjørelser.

Motkjæremålet fra Øystein Lakskjønn må avvises, jf. tvistemålsloven § 275 tredje ledd.

Kjæremålet fra de saksøkerne som er nevnt i byrettens slutning punkt 1 mot Økoteke-gruppen A/S har ført fram, og Økoteke-gruppen A/S ilegges saksomkostninger i anledning avvisningsspørsmålet for byretten og lagmannsretten i samsvar med hovedregelen i tvistemålsloven § 180 annet ledd jf. § 172 første ledd. Omkostningsbeløpet settes til 5.000 kroner.

Kjæremålene over byrettens avgjørelse om å avvise en del av søksmålene mot Rolf Liltvedt og investeringsrådgiverne har vært forgieves, og de kjærende parter ilegges saksomkostninger i samsvar med hovedregelen i § 180 første ledd.

Rolf Liltvedt og Asbjørn Bratterud har hatt felles prosessfullmektig. Det er avgitt et kort tilsva-

men prosessfullmektigen har måttet sette seg inn i kjæremålserklæringen. Rolf Liltved og Asbjørn Bratterud tilkjennes hver saksomkostninger for lagmannsretten med 500 kroner. Beløpene kommer i tillegg til det som er tilkjent dem av byretten.

Øystein Lakskjønn og Jørn Lund tilkjennes i samsvar med omkostningsoppgave saksomkostninger for lagmannsretten med 600 kroner hver.

De saksøkte nevnt i byrettens kjennelse punkt 5 tilkjennes saksomkostninger for lagmannsretten med 300 kroner hver.

Kjæremålene fra PMF Produktiv Marknadsføring AB og Nils Østerman har ført fram, og de kjærende parter tilkjennes saksomkostninger for byretten og lagmannsretten i samsvar med tvistemålsloven § 180 annet ledd jf. § 172 første ledd. PMF Produktiv Marknadsføring AB krevde for byretten tilkjent saksomkostninger med 21.000 kroner hvorav salær og utlegg til svensk advokatfirma utgjør 10.500 kroner og salær til prosessfullmektig 10.500 kroner. Lagmannsretten legger oppgaven til grunn. Det har ikke vært innvendinger mot oppgaven, og utgiftene anses nødvendige. PMF Produktiv Marknadsføring AB tilkjennes saksomkostninger for byretten og lagmannsretten med 24.000 kroner inkludert kjæremålsgebyr. Nils Østerman har krevet seg tilkjent saksomkostninger for byretten med 24.000 kroner. Lagmannsretten legger også denne oppgaven til grunn. Nils G. Østerman tilkjennes saksomkostninger for byretten og lagmannsretten med 27.000 kroner inkludert gebyr.

Motkjæremålet fra Øystein Lakskjønn anses ikke å ha medført særskilte omkostninger.

En del av saksomkostningsavgjørelsene for byretten omformuleres noe i lagmannsrettens slutning.

Kjennelsen er enstemmig.

Slutning:

- 1. Søksmålene anlagt av Hans Rustand, Jacob Høst, Nils Søvik, Osvald Olsen, Einar Andreassen, Terje Gran, Torleif Lind, Leif Knapskog, Arne Hysten, Sverre Holum, Steve Hatchek, Lars Bergset, Dagmar Moen, Hanne Elander Solli, Anders Viljugrein, Frode Berge, Ole Brende, Gunvor A. Sollien, Nils G. Fagertun, Olav Lyngstad, Magnhild Bruhn, Audun Hamnvik, Per M. Flatebø, Hans Solvang, Olav Dørum, Bjørn Minge, Marit Estil, Åge Langaard, Kåre Levik, Svenn Anstensrud, Bjarne Christensen, Sven Åge Frisch, Marie Aamot, Bertel Stokset, Odd Hansen, Rolf Nilsen, Kjell Strøm, Margith Langehaug, Åse Lundegård, Alf Olav Frog, Rolf Urkedal, Marit Bøygard, Bjarne Christian Eriksen, Peder Brekke, Harald Eidhamar og Asle Lind mot Økoteq-gruppen A/S fremmes.*
- 2. I saksomkostninger for byretten og lagmannsretten i anledning avvisningsspørsmålet betaler Økoteq-gruppen A/S til saksøkerne nevnt under punkt 1 i fellesskap 5.000 - femtusen - kroner innen 2 - to - uker fra forkynnelsen av denne kjennelsen.*
- 3. Byrettens kjennelse punkt 2, med unntak av saksomkostningsavgjørelsen, stadfestes.*
- 4. I saksomkostninger for byretten og lagmannsretten betaler saksøkerne nevnt i byrettens kjennelse punkt 2 som har fått sine søksmål mot Rolf Liltved avvist, en for alle og alle for en, til Rolf Liltved 2.750 - to tusensjuhundreogfemti - kroner innen 2 - to - uker fra forkynnelsen av denne kjennelsen.*
- 5. I saksomkostninger for byretten og lagmannsretten betaler saksøkerne nevnt i byrettens kjennelse punkt 2 som har fått sine søksmål mot Asbjørn Bratterud avvist, en for alle og alle for en, til Asbjørn Bratterud 2.750 - to tusensjuhundreogfemti - kroner innen 2 - to uker fra forkynnelsen av denne kjennelsen.*
- 6. Søksmålene anlagt av Steve Hatchek, Ingar Magnussen, Jan Byhring Andersen, Thorkil Natvik Aschehoug, Lars Rune Aadland, Nils Kr. Mastad, Gunvor A. Sollien, Mette Ranvik, Morten Ranvik, Rune Malmedal, Arnt Tallaksen Romundstad, Knut Stubberud, Per Trandem, John D. Mosvold og Gunnar Kogstad mot Jørn Lund avvises.*

7. I saksomkostninger for byretten og lagmannsretten betaler saksøkerne nevnt under punkt 6 en for alle og alle for en til Jørn Lund 6.100 - sekstusenett hundre - kroner innen 2 - to - uker fra forkynnelsen av denne kjennelsen.
8. Byrettens kjennelse punkt 4 stadfestes.
9. I saksomkostninger for lagmannsretten betaler Leif Knapskog, Marit Estil, Kåre Levik og Bjarne Christensen en for alle og alle for en til Øystein Lakskjønn 600 - sekshundre - kroner innen 2 - to - uker fra forkynnelsen av denne kjennelsen.
10. Byrettens kjennelse punkt 5. unntatt saksomkostningsavgjørelsen, stadfestes.
11. I saksomkostninger for byretten og lagmannsretten betaler Arne Hysten, Kåre Levik, Svenn Anstensrud og Bjarne Christensen, en for alle og alle for en, til Erik Syverinsen 2.000 - totusen - kroner innen 2 - to - uker fra forkynnelsen av denne kjennelsen.
12. I saksomkostninger for byretten og lagmannsretten betaler Sverre Holum, Asbjørn Holum, Steve Hatchek, Lars Bergset, Audun Hamnvik, Sven Åge Frisch, Marie Aamodt og Bertel Stokset en for alle og alle for en til Jon Koppang 2.000 - totusen - kroner innen 2 - to - uker fra forkynnelsen av denne kjennelsen.
13. I saksomkostninger for byretten og lagmannsretten betaler Dagmar Moen, Magnhild Bruhn og Odd Hansen en for alle og alle for en til Knut Hedløv 2.000 - totusen - kroner innen 2 - to - uker fra forkynnelsen av denne kjennelsen.
14. I saksomkostninger for byretten og lagmannsretten betaler Nils Søvik, Sverre Holum, Asbjørn Holum, Aage Langaard, Rolf Nilsen, Kjell Strøm og Margit Langehaug en for alle og alle for en til Harald F. Knudtzon 2.000 - totusen - kroner innen 2 - to - uker fra forkynnelsen av denne kjennelsen.
15. I saksomkostninger for byretten og lagmannsretten betaler Hanne Elander Solli og Åse Lundegaard, en for begge og begge for en, til Per Chr. Hoel 2.000 - totusen - kroner innen 2 - to - uker fra forkynnelsen av denne kjennelsen.
16. I saksomkostninger for byretten og lagmannsretten betaler Anders Viljugrein og Alf Olav Frog, en for begge og begge for en, til Lars N. Røed 2.000 - totusen - kroner innen 2 - to - uker fra forkynnelsen av denne kjennelsen.
17. I saksomkostninger for byretten og lagmannsretten betaler Rolf Urkedal og Marit Bøygard, en for begge og begge for en, til Helge Mork 2.000 - totusen - kroner innen 2 - to - uker fra forkynnelsen av denne kjennelsen.
18. Søksmålene mot PMF Produktiv Marknadsføring AB avvises.
19. I saksomkostninger for byretten og lagmannsretten betaler samtlige saksøkere nevnt i stevning 13. august 1987 i sak 2914/87 for Oslo byrett, en for alle og alle for en, til PMF Produktiv Marknadsføring AB 24.000 - tjuefiretusen - kroner innen 2 - to - uker fra forkynnelsen av denne kjennelsen.
20. Søksmålene mot Nils G. Østerman avvises.
21. I saksomkostninger for byretten og lagmannsretten betaler samtlige saksøkere nevnt i stevning 13. august 1987 i sak 2914/87 for Oslo byrett, en for alle og alle for en, til Nils G. Østerman 27.000 - tjuesjuttusen - kroner innen 2 - to - uker fra forkynnelsen av denne kjennelsen.
22. Motkjæremålet fra Øystein Lakskjønn avvises.
23. Saksomkostninger tilkjennes ikke i motkjæremålet.